

Ziekenfonds en Tandheelkunde.

In deze zoozeer ernstige tijden, nu het verloop der krijgsverrichtingen te land, ter zee en in de lucht het middelpunt uitmaakt aller gesprekken en aller aandacht trekt, dienen wij in onze zeer kleine tandheekkundige wereld er voor te waken, dat dáár althans de belangstelling niet verflauwt voor de pogingen, welke hier te lande in het werk worden gesteld tot het verstrekken en tot uitbreiding onzer hulp.

Onnoodig is het hier te wijzen op hetgeen in die richtingen reeds in andere landen is verkregen; onze Hollandsche tandartsen zijn daarvan, door het o.m. ijverig volgen der daarop betrekking hebbende litteratuur in buitenlandsche vaktijdschriften, voldoende op de hoogte.

Wij allen voelen de in ons land op deze punten heerschende achterlijkheid zeer, doch wij zijn ons ook ten volle bewust van de eigenaardige moeilijkheden, die in Nederland zich steeds voordoen bij de invoering van nieuwigheden. Zijn wij zelf ook niet eenigszins afgestompt door de teleurstellingen, welke de, dikwijls met zooveel ophef aangekondigde, z.g. tandheekkundige omwentelingen, ons baren?

Vooruitgang is echter ook hier te bespeuren.

Door het werk der Haagsche Tandheekkundige Vereeniging beschikt men nu over cijfers, waarmede wij, wanneer de tijdsomstandigheden gunstiger zijn, overtuigend hopen aan te toonen, hoe noodzakelijk, ook in Nederland, schooltandartsen zijn; door de Nederlandsche Mij. tot Bevordering der Tandheekkunst werd aan den Minister van Oorlog de wenschelijkheid betoogd der verstrekking onzer hulp aan militairen en aanstelling van tandartsen in het leger.

Dat onze hulp daar noodig is en wel degelijk in aanspraak genomen wordt, kunnen de tandartsen, die hunne diensten in dezen mobilisatietijd der Regeering belangeloos aanboden, getuigen; een overzicht hunner verrichtingen zal ons dit later nog beter doen inzien.

Maar nòg belangrijker en nòg ingrijpender zal het gevolg zijn der uitbreiding van tandheelkundige hulp aan ziekenfondsen.

Duizenden leden dier fondsen zijn nu van die hulp verstoken, niet door onmacht onzer kunst, niet door onbekwaamheid van den tandarts of door te hooge geldelijke offers, welke het fonds zou moeten dragen, doch alleenlijk ten gevolge eener minder goede regeling dier hulp.

Reeds vroeger heb ik in dit Tijdschrift (15 Sept. '09, 15 April '11, 15 Mei '13) medegedeeld, hoe de verstrekking der tandheelkundige hulp is geregeld aan het Ziekenfonds der Mij. „tot Nut van het Algemeen”, alhier.

Ik had gehoopt — doch helaas tot dusver tevergeefs — dat eenige der vele tandarsten, ook verbonden aan fondsen, hunne ervaringen over de daar getroffen regelingen, aantal patiënten, etc., etc. zouden hebben bekend gemaakt.

Door het ontbreken hunner mededeelingen missen wij den grondslag aller vergelijking en zou ik allicht, door den geregelden gang van zaken, weinig klachten of aanmerkingen etc. in den noodlottigen waan gebracht kunnen worden, dat de bestaande regeling aan bovengenoemd fonds, de beste en de meest practische is, niet alleen in het belang der patiënten, doch ook in het belang van het fonds en in het belang van den tandarts.

Niets drukt beter de behoefte aan tandheelkundige hulp uit, dan de aldaar verkregen cijfers en het zij mij vergund, ze met eenige korte opmerkingen hier te laten volgen. Ik had den geachten lezer gaarne aangenamer lectuur aangeboden, doch ter wille der belangrijkheid van het streven, moeten ook onaangename dingen afgedaan worden en waarlijk, mij zijn op tandheelkundig gebied belangwek-

kender bezigheden bekend dan het rangschikken van, zelfs sprekende cijfers.

De volgende getallen geven een beeld van de meer dan zevenjarige, dagelijksche bezigheid aan mijne Afdeeling en wel van af 1 October 1906 —1 Januari 1914 en zij hebben, naar mijne meening, voor ons doel grooter beteekenis, dan de vermelding van een of meer bijzondere gevallen, wier graad van bijzonderheid trouwens afhankelijk is van de mindere of meerdere ondervinding van den tandarts.

AANTAL, GESLACHT, LEEFTIJD en BEZOEKEN
der patiënten.

De Afdeeling werd bezocht door **18920** patiënten, met **25864** bezoeken en wel (voor zoover leeftijd werd medegedeeld):

	tot 2 jaar	. . . . .	5
van 2	„ 6	„	524
„ 6	„ 14	„	3718
„ 14	„ 20	„	3217
„ 14	„ 18	„	2856
„ 20	„ 30	„	5074
„ 30	„ 40	„	2786
„ 40	„ 50	„	1700
„ 50	„ 60	„	1230
„ 60	„ 70	„	405
boven 70	„	„	161

Van de patiënten
waren dus

± 23 % kinderen onder 14 jaar.
± 20 % schoolkinderen (6-14) j.
± 27 % personen van 20-30 jaar
± 38 % „ onder 18 jaar;
d.w.z. die niet bijdragen
tot de inkomsten van
het fonds.

Vrouwen bezochten ons meer dan **mannen**, want van 10024 patiënten waren 3582 mannen, 6442 vrouwen.

De verhouding van dit grooter bezoek, wisselt met den leeftijd:

	tot 14 jaar	1257 vr.	923 m.	=	± 1.4	maal	zooveel	vr.
van 14	„ 20	„ 988	„ 606	„ =	± 1.6	„	„	„
„ 20	„ 30	„ 2244	„ 986	„ =	± 2.2	„	„	„
„ 30	„ 40	„ 1012	„ 487	„ =	± 2.1	„	„	„
„ 40	„ 50	„ 639	„ 342	„ =	± 1.6	„	„	„
„ 50	„ 60	„ 323	„ 213	„ =	± 1.6	„	„	„
„ 60	„ 70	„ 107	„ 107	„ =	gelijk.			

Aantal **extracties**, gerangschikt naar melk en blijvend gebit, tandsoort, boven- en onderkaak.

	Bovenkaak	Onderkaak
	198	71
	135	59
Melk gebit	165	74
	357	315
	321	511
	1176	1030

Te zamen 2206

	Bovenkaak	Onderkaak
I	375 (138)	205 (26)
II	340 (192)	165 (51)
Blijvend gebit: III	257 (139)	160 (65)
(tusschen haak- IV	424 (318)	248 (132)
jes zijn de wortel- V	466 (241)	459 (172)
extracties) VI	1108 (498)	1759 (511)
VII	520 (184)	805 (160)
VIII	393 (149)	441 (129)
	3883 (1859)	4242 (1246)

Te zamen 8125 (3105)

Het geheele aantal extracties bedroeg:
 uit het melkgebit 2206
 „ „ blijvend gebit 8125
 wortels „ „ „ „ 3105

Te zamen . . . 13436

Als eene bijdrage tot de kennis der **eerste, ware kiezen** diene, dat er

tot en met den leeftijd van 10 jaren werden verwijderd 122
 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 1516
 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 541
 na „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ 411

Te zamen 2490

Gaan wij de extracties dezer tandsoort nauwkeuriger na, dan vallen er

op den	11-jarigen	leeftijd	. . . . .	94
„ „	12 „	„ „	. . . . .	159
„ „	13 „	„ „	. . . . .	190
„ „	14 „	„ „	. . . . .	161
„ „	15 „	„ „	. . . . .	194
„ „	16 „	„ „	. . . . .	250
„ „	17 „	„ „	. . . . .	290
„ „	18 „	„ „	. . . . .	67
„ „	19 „	„ „	. . . . .	101

Het zou wellicht nut kunnen hebben een onderzoek in te stellen naar het **blijvend gevolg**, hetwelk collega's bereiken met wortelvullingen dezer tandsoort, wanneer deze behandeling geschiedt vóór het twaalfde jaar, d.w.z. voor dat de wortels geheel zijn gevormd.

De neiging tot **absces-vorming** der verschillende tandsoorten van het blijvend gebit, vindt men in het volgende tabelletje uitgedrukt.

	Bovenkaak	Onderkaak
I	49	9
II	28	10
III	21	6
IV	29	15
V	27	25
VI	92	146
VII	22	27
VIII	4	10
	272	248

Te zamen . . . . 520.

Over **extracties** is geen nieuws te zeggen; ik vestigde er vroeger reeds de aandacht op, hoe gemakkelijk dikwijls hoektanden, voorkiezen en kiezen in den onderkaak door een opwaartsche ronddraaiende beweging der tang verwijderd worden; bij alleenstaande tanden, voorkiezen in boven- en onderkaak, gaat de extractie sneller, wanneer men de bekken der tang aan de zijden aanlegt en niet zooals gewoonlijk aan lip en tongkant; ook trof het mij, hoe dikwerf de wortelspits van hoog, buitenwaarts der rij staande hoektanden der bovenkaak niet naar de voorkiezen, doch naar de snijtanden neigde.

Bij zes patiënten geschiedde het verwijderen onder narcose

Klachten over **napijn** en **nabloeding** kwamen niet veelvuldig voor; **56** maal werd geklaagd over **napijn**; eene penseeling der wond met jodiumtinctuur deed de klachten ophouden; bij de **58** nabloedingen, — er traden bloedingen op bij mannen zes dagen na de extractie — deed de bekende aanwending der gewone bloedstelpende watten het bloeden staan.

Trots alle mogelijke voorzorg, ervaring, etc, **mislukken** toch nog wel eens extracties; ik noteerde **27** gevallen, waar in de eerste zitting geen succes werd verkregen.

Het verschijnsel, dat bij kinderen tusschen de 2 en 6 jaren de **kronen der vier melksnijtanden der bovenkaak** geheel door tandbederf waren aangetast, zag ik **24** maal; bij **19** dezer gevallen was het kind gedurende langeren of korteren tijd met moedermelk gevoed; bij slechts **5** gevallen was alleen fleschvoeding gegeven; het gebruik van dotje werd ontkend.

Een geval met **overtollige melkhoektand** in de onderkaak en in het melkgebit, bleek bij langdurige waarneming er een te zijn met overtollige melksnijtand in dat gebit; deze melksnijtand had geheel het voorkomen eener melkhoektand; na het verwisselen van den overtolligen melktand brak een overtollige blijvende snijtand in de onderkaak door. De modellen zijn in handen van den lector, Dr. v a n L o o n.

Het **niet-verwisselen van melktanden** of **melkkiezen** na den 20-jarigen leeftijd zag ik 51 maal en wel in de bovenkaak 21 maal, w. o. 19 melkhoektanden, een kleine melksnijtand en een eerste melkkies; in de onderkaak 30 maal, n.l. 9 melkhoektanden en 21 tweede melkkiezen.

Overtollige tandvormen noteerde ik 20 maal en wel 18 in de bovenkaak en twee in de onderkaak.

Het aantal **vullingen** bedroeg 4369; zij volgen hieronder gerangschikt naar de tandsoort, waarin zij gelegd werden, boven- en onderkaak; het getal tusschen haakjes geeft aan, hoeveel er van wortelvullingen waren.

	Bovenkaak	Onderkaak
I	387 (24)	10 (0)
II	304 (26)	23 (0)
III	179 (28)	49 (0)
IV	220 (57)	68 (12)
V	258 (43)	160 (45)
VI	599 (78)	671 (78)
VII	502 (41)	486 (46)
VIII	178 (9)	275 (19)
	2627 (306)	1742 (209)

Te zamen 4369 (615)

Elf **stifttanden** en **26** gouden kappen werden door mij geplaatst en 2 regulaties gedaan.

Röntgen-opnamen werden van wege mijne Afdeeling 38 genomen; meestal handelde het zich om vast te stellen,

of de een of andere ontbrekende tand in de kaak aanwezig was; voor het vaststellen van wortelresten is m.i. zulk eene opname slechts zelden noodig, daar men met een dunne knopsonde de wortelrest gemakkelijk kan voelen.

Gezwellen in de mondholte zag ik veertien maal; gewoonlijk waren het verschillende soorten van tandvleesch- en beurs- of zakgezwellen.

Gevallen met **dodelijken afloop** van patiënten der Afdeeling kwamen mij drie ter oore.

Het eerste betrof een man, welke zich, bij een beginnend absces, de wortels eener verstandskies in de onderkaak niet wilde doen verwijderen; in een der Haagsche ziekeninrichtingen bezweek hij aan daaropvolgende bloedvergiftiging.

Het tweede geval kwam voor bij een man, waar een losstaande voorkies in de rechter bovenkaak verwijderd werd; de pijn nam na de extractie in hevigheid toe en de patiënt werd terstond doorgezonden naar de Afdeeling voor neus-, keel- en oorziekten, van waaruit hij na eene waarneming van een week tot den chirurg werd gezonden; de geheele rechterbovenkaak werd verwijderd wegens een kankergezweel, hetwelk geen waarneembare zwelling veroorzaakt had, noch aan de wang, noch aan de verhemelte-zijde. De man stierf na ongeveer zes maanden.

Bij het derde geval handelde het zich om een man, welke de Afdeeling bezocht om den wortel der eerste voorkies van de rechter onderkaak te laten verwijderen. Daar hij echter eene hinderlijke puist aan het rechter gedeelte der onderlip, nabij den mondhoek had, meende ik beter te doen te wachten met de extractie van den wortel en zond hem naar zijn geneesheer. Ik zag hem den volgenden dag en weigerde den geen pijn veroorzakenden wortel te verwijderen, daar de puist veel grooter en pijnlijker was geworden; de patiënt werd naar het Gemeente-Ziekenhuis doorgezonden en bezweek aldaar aan bloedvergiftiging, tengevolge van

besmetting (miltvuur?) in zijn beroep: hij was lompen-sorteerder.

Tandvleeschziekten kwamen niet veel voor; af en toe eene etterige ontsteking van het tandvleesch, die gemeenlijk spoedig verdween na afwisselende penseelingen van chroom-zuur (10 %) en jodiumtinctuur, welke penseeling in hardnekkige gevallen ondersteund werd door eene mondspoeling eener 3 % waterstof superoxyd oplossing.

Waren deze tandvleesch-ontstekingen het gevolg eener kwikbehandeling, dan werd den behandelenden geneesheer verzocht deze behandeling te staken of te onderbreken, wanneer de algemeene toestand van den patiënt dit toeliet.

Het aantal **wang-** en **kinfistels** vermindert steeds.

Bij alle aandacht voor **veranderingen van het slijmvlies** der mondholte, zag ik deze toch zelden; leucoplakia, landkaartentong, plaques muqueuses, brandwondjes en drukplaatsen van gebitten maakten het grootste aantal uit.

Het **aantal kunststanden** hetwelk verwerkt werd, bedroeg ongeveer 4460; de patiënten gaven daarvoor ongeveer f 6860.— uit.

De **kosten** van het fonds bedroegen, met inbegrip van aanschaffing der inrichting, instrumenten, vullingsmateriaal en salaris van den leider ongeveer f 8500.— gedurende bovengenoemd tijdvak. **Niet-inbegrepen** zijn de onkosten, welke over alle afdelingen der polikliniek geslagen worden, zooals huur, vuur, licht, salarissen verpleegsters, drukkosten etc.

Verdeelen wij nu deze f 8500.— gemakshalve over 7 jaar, dan komt de jaarlijksche uitgave op $\pm$ f 1215.—.

De zeer kleine vergoedingen, die de patiënten voor het verwijderen van tandsteen en het leggen van vullingen aan het fonds afdragen, brachten toch nog $\pm$ f 1830.— op = f 260.— per jaar; de jaarlijksche uitgave wordt dus $\pm$ f 1215.— — f 260.— = f 955.—.

Nemen wij aan, dat er $\pm$ 13000 leden waren ingeschreven,

dan bedraagt de uitgave voor verstrekking der meer uitgebreide tandheelkundige hulp **per jaar en per lid** nog geen f 0.075 (ter vergelijking diene, dat ieder lid aan pharmaceutische hulp in 1913 f 2.97 kostte); de tandarts ontving voor elk bezoek $\pm$ f 0.26.

Nog steeds is het aantal patiënten stijgend, in 1907 was het 2005, in 1913 3040; blijft deze toename voortduren, dan zal tot uitbreiding moeten worden overgegaan, die naar de reeds opgedane ervaring zeker in het belang kan zijn van de leden en geen te groote geldelijke bezwaren aan het fonds zal opleggen.

Onnoodig voor mij is het er op te wijzen, hoe juist door de fondsen het volk bereikt wordt, en hoezeer daar eene praktische regeling der verstrekking van tandheelkundige hulp ook ten goede komt aan de volksgezondheid.

Het zij mij, aan het slot van dit artikeltje, veroorloofd, er met eenige voldoening op te kunnen wijzen, dat het aantal **extracties afnam**; kwamen er in 1907 10 extracties op 12 patiënten, in 1913 waren er 10 extracties op 18 patiënten.

Daarentegen **nam het aantal vullingen toe** en wel van 10 vullingen op 49 patiënten tot 10 vullingen op 42 patiënten; m. a. w. de behoefte aan behoudende tandheelkunde werd grooter in kringen, welke vroeger van onze meer uitgebreide hulp geheel waren verstoken.

G. H. B.

DEN HAAG, December 1914.